

الله
البر الرحيم
حسن

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم پزشکی

پایان نامه

دوره یادگیری الکترونیکی مقطع کارشناسی ارشد در رشته آموزش بهداشت

عنوان

بررسی میزان رضایت مندی زناشویی در زوجین با سن معکوس

نگارش

فاطمه اسماعیلی ملک آبادی

استاد راهنما

دکتر انوشیروان کاظم نژاد

استاد مشاور

دکتر فضل اله غفرانی پور

مهر ۱۳۹۲

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از
پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم فاطمه اسماعیلی ملک آبادی دانشجوی دوره یادگیری الکترونیکی رشته آموزش بهداشت
پایان نامه کارشناسی ارشد خود را با عنوان « بررسی میزان رضایتمندی زناشویی در زوجین با
سن معکوس » در تاریخ ۱۳۹۲/۷/۲۹ ارائه کردند.
بدینوسیله اعضای هیات داوران نسخه نهایی این پایان نامه را از نظر فرم و محتوا تایید کرده و پذیرش آنرا برای
تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

نام و نام خانوادگی و امضاء اعضای هیات داوران:

دکتر انوشیروان کاظم نژاد (استاد راهنما)

دکتر فضل اله غفرانی پور (استاد مشاور)

دکتر محمود طاووسی (استاد ناظر)

دکتر علیرضا حیدرنیا (استاد ناظر و نماینده تحصیلات تکمیلی)

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است. «اینجانب فاطمه اسماعیلی دانشجوی رشته آموزش بهداشت ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم پزشکی متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

آئین نامه پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی پژوهشی دانشگاه است. بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
" کتاب حاضر، حاصل پایان نامه **کارشناسی ارشد** نگارنده در رشته **آموزش بهداشت** است که در سال **۱۳۹۲** در دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی **دکتر انوشیروان کاظم نژاد**، مشاوره دکتر **فضل اله غفرانی پور** از آن دفاع شده است.

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اهداء کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت های بهای خسارت، دانشگاه مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند، به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **فاطمه اسماعیلی** دانشجوی رشته **آموزش بهداشت** مقطع **کارشناسی ارشد** تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

به نام خدای نور و در سایه لطف بی‌کرانش، حاصل تلاشم را تقدیم می‌نمایم:

به آن که قلبم به مهر بی‌پایانش می‌تپد، شور و شوق زندگی ام، مادر مهربانم
به استوارترین تکیه گاه زندگی ام که قلب رئوفش مثال زدنی ست، پدر بزرگوارم
به برادر عزیزم و خانواده مهربانش که همیشه همراه و مشوقم بوده اند
باشد که حاصل تلاشم، اندک سپاسی باشد بر بی‌نهایت محبت و عشق پدر و مادرم بر من

تشکر و قدردانی

سپاس خدای را عز وجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت.

نخستین سپاس و ستایش از آن پروردگاری ست که مرا در دریای بیکران اندیشه، قطره ای ساخت تا وسعت آن را از دریچه اندیشه های ناب آموزگارانی بزرگ به تماشا بنشینم. لذا اکنون که در سایه سار بنده نوازی هایش پایان نامه حاضر را به انجام رسانده ام، بر خود لازم می دانم تا مراتب سپاس خود را از بزرگوارانی به جا آورم که اگر دست یاری گرشان نبود، این پایان نامه به انجام نمی رسید.

با تشکر و سپاس از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر کاظم نژاد که به رغم مشغله فراوان کاری در کمال سعه صدر و با حسن خلق از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننموده اند و با درایت علمی و حوصله فراوان، همواره مرا راهنمایی فرمودند.

سپاس فراوان از استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر غفرانی پور که توفیق شاگردی ایشان را در تحصیل علم و اخلاق داشته ام، زحمات و حمایت های علمی و عاطفی مستمر و راه گشای ایشان را همیشه ارج می نهم .

از جناب آقای دکتر علیرضا حیدرنیا مدیر محترم گروه آموزش بهداشت که با بینش و منش عالمانه خود همواره راهنما و پشتیبان من در به اتمام رسیدن پایان نامه بوده اند کمال تشکر و قدردانی را دارم. از کلیه کارکنان محترم آموزش و پژوهش دانشکده پزشکی که طی مدت تحصیل اینجانب، زحمات زیادی متقبل شده اند قدردانی می نمایم.

سپاس آخر را به مهربان ترین همراهان زندگی ام، به پدر، مادر و برادر عزیزم تقدیم می نمایم که حضورشان در فضای زندگی ام مصداق بی ریای سخاوت بوده است. از پروردگار مهربانم، طول عمر با عزت همراه با سلامتی برای تان خواهانم و همواره نیازمند دعای خیرتان هستم.

امید آن که بتوانم در جواب زحمات و محبت های اساتید گرانقدر و خانواده مهربانم، به یاری حق، و با تلاش بیشتر به مقاطع تحصیلی بالاتر راه پیدا نمایم.

همتم بدرقه ی راه کن ای طائر قدس که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

چکیده

خانواده، پایه و اساس جامعه بوده و سلامت فیزیکی، عاطفی و بهداشت روانی افراد جامعه در گرو سلامت خانواده و تداوم ازدواج است. مهمترین عامل در حفظ ثبات و پایداری خانواده، رضایت مندی زناشویی در بین زوجین بوده و از جمله عواملی که بر میزان رضایت مندی زناشویی در زوجین موثر می باشد، اختلاف سنی زوجین است. این اختلاف سنی در حالت عادی به گونه ای است که سن آقا از خانم بیشتر است ولی در جامعه کنونی در بین ازدواج ها، زوجینی دیده می شوند که سن خانم از آقا بیشتر می باشد و به اصطلاح دارای سن معکوس می باشند. در پژوهش حاضر میزان رضایت مندی زناشویی در زوجینی که دارای سن معکوس می باشند، بررسی گردیده است.

این پژوهش یک مطالعه توصیفی پیمایشی است که روی دو گروه ۵۲ نفری از زوجین شهرستان نجف آباد اصفهان که از مراکز بهداشتی درمانی انتخاب شدند، انجام شد. در هر مرکز، زوجین با سن معکوس به طور تصادفی از پرونده های خانوار انتخاب شده و سپس از بین زوجین عادی همان مرکز، زوجینی که با گروه معکوس از نظر: سن، میزان اختلاف سنی، تحصیلات، شغل، محل تولد، نسبت فامیلی و آشکار یا مخفی بودن اختلاف سنی (secret) همسان بودند، انتخاب گردیدند. سپس پرسشنامه رضایت مندی زناشویی انریچ (enrich) توسط خانم های هر دو گروه تکمیل گردید و میزان رضایت مندی زناشویی اندازه گیری و داده ها با استفاده از آزمون های آماری متناسب از جمله T-test، Fisher exact test مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

بر اساس یافته های پژوهش، در میزان رضایتمندی زناشویی دو گروه مورد مطالعه (زوجین با سن معکوس و زوجین عادی) از نظر موضوعات شخصیتی ($P=0/528$)، ارتباط زناشویی ($P=0/448$)، حل تعارض ($P=0/351$)، مدیریت مالی ($P=0/639$)، فعالیت های اوقات فراغت ($P=0/279$)، روابط جنسی ($P=0/746$)، ازدواج و فرزندان ($P=1/000$)، اقوام و دوستان ($P=0/149$)، جهت گیری مذهبی ($P=0/817$) و میزان کلی رضایت ($P=0/981$) اختلاف معنادار مشاهده نگردید. یافته های پژوهش حاکی از آن است که در دو گروه همسان شده مورد مطالعه که فقط از نظر متغیر تفاوت سنی با هم متفاوتند، در میزان رضایت مندی زناشویی اختلاف معنی داری مشاهده نگردید، بدین معنا که اختلاف سنی معکوس تاثیری در میزان رضایت مندی زناشویی این زوجین نداشته است.

البته باید در نظر داشت که اختلاف سنی معکوس و یا عادی فقط یکی از عوامل موثر بر میزان رضایت مندی زناشویی زوجین میباشد و در امر ازدواج به موارد زیادی باید توجه داشت. با وجود این که تعداد این نوع ازدواج ها (با سن معکوس) نسبت به ازدواج های عادی در جامعه بسیار کمتر می باشد ولی در سال های اخیر روند صعودی داشته است بنابراین به نظر می رسد به علت این که در حالت عادی در ازدواج ها سن آقا از خانم بیشتر است جامعه نسبت به ازدواج های با سن معکوس حساسیت بیشتری دارا می باشد. بنابراین می توان با فرهنگ سازی و آگاهی دادن به زوجین با سن معکوس حساسیت احتمالی جامعه و یا زوجین را نسبت به این سن معکوس کاهش داده و حتی کیفیت زندگی آنان را ارتقا بخشید. ارائه توصیه های کاربردی و مطالب آموزشی در خصوص ازدواج با سن معکوس در دوره های آموزشی قبل از ازدواج و نیز مراکز مشاوره می تواند در دوام زندگی زوجین و ارتقا کیفیت آن بسیار موثر باشد.

کلمات کلیدی: ازدواج، رضایت مندی زناشویی، سن معکوس زوجین

فهرست مطالب

فصل اول : مقدمه و مروری بر مطالعات گذشته.....	۱
۱-۱. مقدمه	۲
۲-۱. بیان مسئله.....	۴
۳-۱. مروری بر مطالعات گذشته	۱۳
۱-۳-۱. پژوهش های انجام شده در ایران.....	۱۴
۲-۳-۱. پژوهش های انجام شده در جهان.....	۱۷
۳-۳-۱. گذری بر نقطه نظرات اساتید صاحب نظر کشور.....	۱۹
فصل دوم : مواد و روشها.....	۲۸
۱-۲. اهداف پژوهش.....	۲۹
۱-۱-۲. هدف کلی.....	۲۹
۲-۱-۲. اهداف اختصاصی.....	۲۹
۲-۲. فرضیات پژوهش.....	۲۹
۳-۲. تعاریف واژه های کلیدی.....	۲۹
۱-۳-۲. رضایت مندی زناشویی.....	۲۹
۲-۳-۲. زوجین با سن معکوس.....	۳۰
۴-۲. ابزار پژوهش.....	۳۰
۱-۴-۲. پرسشنامه رضایت مندی زناشویی انریچ - نسخه ۴۷ سوالی (ENRICH-47).....	۳۱
۵-۲. روش و فرایند انجام مطالعه.....	۳۴
۱-۵-۲. تعیین جمعیت نمونه.....	۳۵
۲-۵-۲. جامعه پژوهش.....	۳۵

۳۵ تعیین حجم نمونه. ۳-۵-۲
۳۶ ملاحظات اخلاقی. ۴-۵-۲
۳۶ محدودیت های پژوهش حاضر. ۵-۵-۲
۳۸ فصل سوم : نتایج و یافته ها.
۳۹ ۱-۳. کلیات
۳۹ ۲-۳. بررسی همسانی دوگروه
۳۹ ۱-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب میزان تحصیلات
۴۰ ۲-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب میزان تحصیلات همسر
۴۰ ۳-۲-۳. مقایسه میانگین و انحراف معیار میزان تحصیلات در دو گروه پژوهش
۴۱ ۴-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب شغل
۴۱ ۵-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب شغل همسر
۴۲ ۶-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب محل تولد
۴۲ ۷-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی گروه های پژوهش بر حسب محل تولد همسر
۴۳ ۸-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش بر حسب نسبت فامیلی
۴۳ ۹-۲-۳. مقایسه توزیع فراوانی گروه های پژوهش بر حسب آشکار یا مخفی بودن تفاوت سنی زوجین
۴۴ ۱۰-۲-۳. مقایسه میانگین و انحراف معیار در دو گروه پژوهش
۴۴ ۳-۳. بررسی وضعیت رضایت مندی زناشویی در هر زیرمقیاس
۴۵ ۱-۳-۳. مقایسه میانگین و انحراف معیار زیرمقیاس های رضایت مندی زناشویی
۴۸ فصل چهارم : بحث، نتیجه گیری و پیشنهادها
۴۹ ۱-۴. بحث و بررسی یافته ها
۴۹ ۱-۱-۴. متغیرهای دموگرافیک واحدهای مورد مطالعه
۴۹ ۲-۱-۴. بررسی وضعیت رضایت مندی زناشویی در هر زیرمقیاس در دو گروه مورد مطالعه:

۵۹	۲-۴. نتیجه گیری نهایی
۶۰	۳-۴. پیشنهادها
۶۲	فهرست منابع
۶۹	ضمائم
۷۸	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

- جدول (۱-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب میزان تحصیلات.. ۳۹
- جدول (۲-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب میزان تحصیلات همسر ۴۰
- جدول (۳-۳) میانگین و انحراف معیار میزان تحصیلات در دو گروه (زوجین عادی و معکوس)..... ۴۰
- جدول (۴-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش (زوجین عادی و معکوس) بر حسب شغل ۴۱
- جدول (۵-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب شغل همسر.. ۴۱
- جدول (۶-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی گروه های پژوهش (زوجین عادی و معکوس) بر حسب محل تولد. ۴۲
- جدول (۷-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب محل تولد..... ۴۲
- جدول (۸-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب نسبت فامیلی..... ۴۳
- جدول (۹-۳) توزیع فراوانی و درصد فراوانی زوجین عادی و زوجین معکوس بر حسب بر حسب آشکار یا مخفی بودن تفاوت سنی زوجین..... ۴۳
- جدول (۱۰-۳) میانگین و انحراف معیار در دو گروه (زوجین عادی و معکوس)..... ۴۴
- جدول (۱۱-۳) میانگین و انحراف معیار زیرمقیاس های رضایت مندی زناشویی در دو گروه مورد مطالعه (گروه زوجین معکوس و گروه زوجین عادی)..... ۴۵
- جدول (۱۲-۳) ازدواج ثبت شده در سال های ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۱ بر حسب اختلاف سن زوج نسبت به زوجه..... ۵۳
- جدول (۱۳-۳) طلاق ثبت شده در سال های ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۱ بر حسب اختلاف سن زوج نسبت به زوجه..... ۵۵

فصل اول:

مقدمه و مروری بر مطالعات گذشته

۱-۱. مقدمه

خانواده مهمترین رکن هر جامعه و یکی از طبیعی ترین گروه هایی است که نیازهای مادی، عاطفی و همچنین نیاز های معنوی انسان ها را برطرف می نماید. این واحد اجتماعی، مبدا بروز عدالت انسانی و کانون صمیمانه ترین روابط و تعاملات بین فردی است. ارزش و اهمیت خانواده به اندازه ای است که سلامت، رشد و بالندگی هر جامعه ای منوط به سلامت و رشد خانواده های آن است [۱]. ارمغان تشکیل خانواده برای جامعه، آرامش و اعتدال می باشد. احساس مطلوب زوج ها نسبت به زندگی مشترک برآورد زوج ها را از توانایی هایشان افزایش می دهد، پذیرش مسئولیت و ایفای نقش والدینی را ترغیب می کند و کودکان را علیه فقر بیمه می سازد و نیز باعث می شود آنان از رفاه، امنیت و سلامت برخوردار باشند [۲].

تشکیل خانواده و ارتباطات زناشویی با ازدواج آغاز می شود. پدیده ازدواج می تواند باعث آرامش و سلامت روانی زن و مرد باشد [۳].

ازدواج به عنوان نهاد اجتماعی، پایه و اساس ارتباط انسانی را تشکیل می دهد. در ازدواج، مرد و زن از طریق یک نیروی برگرفته شده از غرایز، آیین و عشق به هم جذب شده و به طور آزادانه و کامل، متعهد یکدیگر می شوند تا واحد پویایی را به عنوان خانواده ایجاد نمایند [۴].

رضایت از یک رابطه صمیمی با همسر یکی از مهم ترین پیامدهای زندگی مشترک است [۵]. درحقیقت کسی که ازدواج می کند، انتظار دارد زندگی او باخوشبختی و رضایت همراه باشد و از هر لحظه زندگی خود لذت ببرد. از این رو آنچه از خود ازدواج مهم تر است موفقیت در ازدواج یا رضامندی در بین زوجین است [۶].

رضایت مندی زناشویی حاصل توافق همسران در زمینه باورهای مذهبی، امور مالی، تربیت فرزندان، رضایت از روابط جنسی، رضایت از خصوصیات شخصیتی همسر، روابط با خویشان و بستگان همسر و میزان ابراز عشق و محبت زوجین نسبت به یکدیگر در روابط زناشویی است [۷]. رضایت مندی زناشویی می تواند به عنوان یکی از شاخص های اساسی در کیفیت زندگی^۱، تاثیری مهم بر آن داشته باشد. پژوهش در مسئله رضایت مندی زناشویی، به چند دلیل دارای اهمیت است. برخی از این دلایل مربوط به اهمیتی است که نهاد خانواده، در جوامع امروزی دارد. برخی دیگر در ارتباط با کیفیت زندگی و تاثیری است که رضایت مندی زناشویی می تواند بر سایر جنبه های زندگی داشته باشد. همچنین رضایت مندی زناشویی، به دلیل نقشی که در سلامت جسمی و روانی افراد و زوج ها دارد، می تواند مورد بررسی قرار گیرد [۸].

عوامل گوناگونی به عنوان مولفه های موثر بر رضایت مندی زناشویی شناسایی شده اند که شامل: عامل های محیطی و اجتماعی (دریافت حمایت اجتماعی، امکان انجام تفریحات مشترک، دخالت خانواده، ارتباط با خانواده، گروه های دوستان و...) و عامل های جمعیت شناختی است. از عامل های جمعیت شناختی می توان به سن، جنس، تحصیلات، میزان درآمد، طول مدت ازدواج، بهداشت و سلامت جسمی، سلامت روانی و فاصله سنی زوجین اشاره نمود [۸] که در مورد اختلاف سنی زوجین، عواملی همچون: سنت ها و فرهنگ اختلاف سنی زن و مرد در هنگام ازدواج حاکم بر هر جامعه، وضعیت تحصیلی و فرهنگ افراد جامعه، قوانین و مقررات حاکم بر جامعه و میانگین سن ازدواج در جامعه، می تواند بر میزان اختلاف سن زن و مرد در هنگام ازدواج، موثر باشد [۹] که با توجه به این عوامل شاهد تغییر الگوی سنی ازدواج در ایران در سالهای اخیر هستیم، به طوری که بر اساس آمارهای رسمی ثبت احوال کشور، در چند سال اخیر شاهد افزایش تعداد ازدواج هایی بوده ایم که سن زوجه از سن زوج بیشتر بوده است، که این فاصله سنی، از یک سال تا بیش از بیست سال ذکر شده است [۱۰] که مسلماً مطالعه بر روی این دسته از زوجین که دارای اختلاف سنی معکوس (خانم از آقا، بزرگتر) هستند، با توجه به افزایش این نوع ازدواج ها در سال های اخیر، ضروری به نظرمی رسد.

^۱Quality of life.

۱-۲. بیان مسئله

آفرینش زن و مرد به گونه ای است که وجود یکی مکمل دیگری است و تنها در پیوند با هم است که می‌توانند استعدادهای خود را شکوفا سازند و به کمال برسند، به عبارت دیگر برخی استعدادهای زن و مرد پس از ازدواج و تشکیل خانواده به رشد شایسته خود می‌رسد و آنها را به پختگی لازم می‌رساند [۱۱].

خانواده سالم، نظامی باز است که اعضای آن در عین داشتن روابط عاطفی گرم، هویت فردی خود را نیز حفظ می‌کنند. ازدواج یک نهاد اجتماعی و حقوقی مهم است که ادامه نسل به وسیله آن تامین می‌گردد. در اسلام نیز تاکید بسیار زیادی در مورد خانواده و ازدواج وجود دارد. قرآن کریم هدف از ازدواج را کسب آرامش دانسته است [۱۲]

"وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ" و یکی از نشانه‌های لطف الهی این است که برای شما از جنس خودتان، جفتی (و همسری) بیافرید که در کنار او آرامش یابید و با هم انس گیرید و میان شما، مهربانی را قرار داد. به یقین، در این [نعمت] برای مردمی که می‌اندیشند، نشانه‌هایی است [۱۳].

خانواده به عنوان یک واحد اجتماعی، در بر گیرنده بیشترین و عمیق ترین مناسبات انسانی است و از آنجا که تعامل با دیگران برای انسان ها لذت بخش است بنابراین خانواده می‌تواند باعث افزایش احساس هویت در افراد شود. تشکیل خانواده علاوه بر ارضا نیازهای اساسی اولیه، زمینه را برای یادگیری و شکل‌گیری نگرش‌ها، باورها و شخصیت فرد فراهم می‌آورد و اساساً به همین دلیل است که انسان‌ها به شکلی پیوسته و در طی نسل‌های متوالی علاقه‌ای خاص به ازدواج و تشکیل خانواده از خود نشان داده‌اند. بنیان اولیه خانواده، از پیوند زن و شوهر شکل می‌گیرد. نقش خانواده در توسعه سلامت فردی، روانی و اجتماعی غیرقابل چشم‌پوشی است [۱۴].

آدمی در سایه خانواده است که می‌تواند اجتماع را تشکیل دهد، خانواده مهمترین پایگاه عاطفی-روانی است. آلفرد آدلر می‌گوید: اگر خانواده را به مثابه منظومه شمسی تلقی شود، همانگونه که منظومه شمسی دارای مرکزیت و کانون و تشعشع خورشیدی است و از آن به سایر عناصر منظومه

نور ساطع می شود، مرکزیت و کانون منظومه خانوادگی نیز پدر و مادر هستند که تشعشعات عاطفی و گرم خود را در محیط خانواده می پراکنند و حیاط عاطفی را رونق می بخشند. اجتماع خوشبخت مرهون خانواده هایی است که با سازندگی و تربیت شایسته خود اجتماع فردا را به سوی نور و روشنایی سوق می دهند. بدون شک بزرگترین و مهم ترین حادثه زندگی هر انسانی ازدواج است و نخستین پله نردبان سعادت، یا برعکس حفره ای است که از آنجا به اعماق منجلاب فساد و بدی ها راه پیدا می کند، خوشبختی و یا بدبختی خانواده ها از این منبع سرچشمه می گیرد و از این جا شروع می شود، بنابراین بالاترین کوشش ها را برای تشکیل خانواده مناسب باید کرد [۱۵].

ازدواج رابطه نزدیکی است که میان مرد و زن برای مدت طولانی برقرار می شود بنابراین جوانان باید قبل از ازدواج شرایطی را که لازمه زناشویی موفقیت آمیز است در نظر بگیرند. این رابطه تنها به منظور ارضای تمایلات آنی نیست بلکه زندگی آینده و خوشبختی زن و مرد و کودکان آنها بر اساس این پیوند قرار گرفته است و یکی از علل عمده اختلالات روانی در کودکان، گسسته شدن رابطه خانواده و یا اختلافات شدید خانوادگی است [۱۶].

از فواید ازدواج می توان کسب استقلال، انس و آرامش، حفظ عفت و مصونیت از گناه، آرامش و تعادل اعصاب، تولید و تکثیر نسل، سلامت و امنیت اجتماعی را نام برد [۱۷].

پیمان زناشویی، ازدواج دو شخصیت است اما، سازگاری و رضایت مندی زناشویی از خود ازدواج مهم تر به نظر می رسد. از آنجا که سازگاری و رضایت مندی زناشویی بر بسیاری از ابعاد زندگی فردی و اجتماعی زوج ها تاثیر می گذارد، بنابراین سنگ زیربنای عملکرد خوب خانواده است [۱۸]. در واقع معیار بررسی کیفیت روابط همسران به ویژه روابط زناشویی آنها، سطح رضایت مندی زناشویی آنان است و رضایت مندی زناشویی به عنوان یکی از مهمترین عوامل پیشرفت و دستیابی به اهداف زندگی محسوب می شود [۱۴].

از نظر بنر^۱ و هیل^۲ رضایت مندی زناشویی، پیامد توافق زناشویی است که رابطه مناسب بین زن و شوهر را توصیف می‌کند. طبق نظر ایشان، هنگامی که میزان قابل توجهی از نیازها و انتظارات زن و شوهر در رابطه زناشویی برآورده شود، زن و شوهر رضایت مندی زناشویی را گزارش خواهند کرد [۱۹].

آلوجا^۳، باریو^۴ و گارسیا^۵ به نقل از هاوالت می‌نویسند: رضایت مندی زناشویی عبارت است از: برونداد ناشی از مجموعه‌ای از عوامل، نظیر حل تعارض موفقیت‌آمیز، یا موفقیت در فعالیت‌های مرتبط با شادکامی در فرایند ازدواج [۲۰].

سازگاری و رضایت زناشویی ابزاری است برای تعیین و نشان دادن میزان شادی و پایداری رابطه زن و شوهر. در واقع رضایت زناشویی یک ارزیابی کلی از وضع فعلی ارتباط ارائه می‌دهد [۲۱].

زوجین سازگار، زن و شوهرهایی هستند که توافق زیادی با یکدیگر داشته و از نوع و سطح روابط شان راضی اند. همچنین از نوع و کیفیت گذران اوقات فراغت خود رضایت داشته و وقت و مسایل مالی خودشان را به خوبی برنامه ریزی می‌کنند [۲۲].

ازدواج موفق بستگی به عوامل مختلفی دارد که بعضی از آنها را در دوران نامزدی و بعضی از آنها را بعد از ازدواج می‌توان شناخت. در ازدواج، سازش دائمی و از خودگذشتگی فراوان لازم است ولی اگر زن و مرد قبل از ازدواج با یکدیگر توافق بیشتری داشته باشند امکان سازش بعدی بیشتر خواهد بود. پس مهمترین عوامل: ۱- رشد عاطفی و فکری ۲- تشابه علایق و طرز تفکر ۳- تشابه مذهبی ۴- تشابه تحصیلی و طبقاتی ۵- تشابه طرز فکر نسبت به امور جنسی ۶- تشابه علاقه به زندگی و سرعت عمل در کارها ۷- رابطه با خانواده زن و شوهر می‌باشد [۱۶].

مطالعات نشان داده است که سازگاری زناشویی بر بسیاری از ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تاثیر می‌گذارد. روابط زناشویی، به طور مستقیم و یا غیر مستقیم بر رفتار والدین تاثیر می‌گذارد به طوری که روابط فرزندان را با یکدیگر و با والدین بهبود می‌بخشد و باعث افزایش توانایی

¹ Benneer, D. G

² Hill, P. C

³ Aluja. A

⁴ Barrio. D

⁵ Garcia. F

سازگاری و انطباق در بین کودکان می شود. در ازدواج هایی که بر آن توافق حاکم است، ارتباط مادر با کودک و پدر با کودک مثبت است و احتمال اینکه پدر و مادر در ایفای نقش های والدینی خود، شراکت و همکاری متقابل داشته باشند، بیشتر است. برای زوجی که می خواهند والدین با کفایتی باشند، سخت است که زن و شوهر خوبی نباشند [۲۳].

از دیگر اثرات سازگاری و رضایت مندی زناشویی اینکه، افراد متاهل که دارای زندگی پایدار و مستحکمی هستند، عموماً عمر طولانی دارند، بیشتر عاطفی هستند، از نظر جسمانی سالم تر و شادتر هستند. همچنین احتمال نجات و رهایی آنها از سرطان بیشتر است [۲۴]. دیگر اینکه، درآمد بالایی دارند، ثروتمند هستند، از رفتارهای خطرناک بیشتر پرهیز و دوری می کنند، تغذیه سالم دارند و در مقایسه با افراد ناسازگار کمتر دچار مشکلات روان شناختی می شوند [۲۵].

کیفیت رابطه زناشویی با میزان سلامت عمومی، ایمنی و مصونیت بدن، ایمنی فیزیولوژیکی و وجود آنتی بادی بر علیه عوامل ویروسی و عملکرد سیستم قلبی عروقی رابطه مثبت دارد. کودکان حاصل از ازدواج های ناشاد و با رضایت مندی پایین، طی تعامل با والدین، بیش از کودکان ازدواج های شاد، استرس های مزمن را تجربه می کنند [۲۶] چرا که مادرانی که از ازدواج خود راضی هستند، تعامل و ارتباطی بیشتری با کودک خود برقرار کرده و کودک خود را اجتماعی تربیت می نمایند [۲۷]. بر اساس آنچه گفته شد، سلامت جسمی و عاطفی و روانی افراد در جامعه، در گرو سلامت روابط زناشویی و تداوم و پایداری ازدواج است. رضایت یک فرد از زندگی زناشویی به منزله رضایت وی از خانواده و رضایت از خانواده به مفهوم رضایت از زندگی محسوب می شود. که این باعث تسهیل در رشد و تعالی و پیشرفت مادی و معنوی جامعه خواهد شد. بنابراین با توجه به اهمیتی که روان شناسان، جامعه شناسان و حتی همه مذاهب به خانواده و ارتباط زناشویی موثر می دهند و اینکه تشکیل خانواده جایگاهی برای نارضایتی نیست این سوال به ذهن می رسد که چرا بعضی از زوجین دچار نارضایتی می شوند؟ و اینکه چه علل و عواملی می تواند بر رضایت مندی آنها تاثیر گذارد [۲۸].

در حوزه مطالعات و تحقیقات مربوط به شناسایی عوامل تاثیر گذار بر کیفیت رضایت مندی زناشویی دو دیدگاه مطرح شده است: یکی دیدگاه درون شخصی که تاکید بر عوامل شخصیتی، سن و

تحصیلات و . . دارد و دیگری دیدگاه بین شخصی که به روابط دو طرف اشاره دارد. [۱۴]. اولسون^۱ به طور کلی سه زمینه را برای رضایت مندی مطرح می کند که این حیظه ها با یکدیگر وابسته اند و تداخل دارند. این سه حیظه عبارتند از: رضایت افراد از ازدواجشان (رضایت مندی زناشویی)، رضایت از زندگی خانوادگی و رضایت کلی از زندگی. که عوامل بسیار زیادی چون سن، تعداد فرزندان، پیشینه اقتصادی - اجتماعی، اهداف مشترک، علایق و فعالیت جنسی بر رضایت مندی زناشویی موثر است [۱۲]. همچنین عوامل تاثیرگذار بر رضایت زناشویی را می توان در سه مقوله طبقه بندی کرد که شامل موارد زیر است: عوامل فردی، عوامل محیطی و عوامل ارتباطی [۲۹]. از مسائل مهمی که می تواند با رضایت مندی زناشویی رابطه داشته و بر آن تاثیر بگذارد، مسائل جمعیت شناختی یا همان عوامل دموگرافیک می باشد. عواملی چون: تحصیلات زوجین، سن ازدواج و تفاوت سنی زوجین [۳۰]. یکی از این عوامل جمعیت شناختی، تفاوت سنی زوجین است. با وجود اینکه برخی محققان حوزه خانواده و ازدواج، اختلاف سنی کم را یکی از بنیادی ترین عوامل، برای پیوند زناشویی به حساب آورده اند با این حال، در تعیین مرزهایی که اختلاف سنی نباید از آن فراتر رود، اتفاق نظر وجود ندارد [۳۱].

با توجه به اختلاف سن بلوغ جسمانی دختران و پسران و تفاوت سن ازدواج آنها با یکدیگر، طبیعی است فاصله ای در سن زوجین هنگام ازدواج ایجاد شود. اما، فاصله سنی زوجین در جوامع مختلف و حتی در یک جامعه در طول زمان ثابت نیست. به عنوان مثال، فاصله سنی زوجین از حدود ۲ سال در استرالیا تا حدود ۱۰ سال در گامبیا متغیر است و در کشور ایران نیز این فاصله از ۶/۶ سال در سرشماری ۱۳۴۵ به کمتر از نصف آن یعنی، به حدود ۳ سال در سرشماری ۱۳۸۵ کاهش یافته است. بنابراین، فاصله سنی زوجین در طول زمان تغییر می باید به طوری طی نیم قرن اخیر در ایران، تغییر و تحولات اجتماعی، جمعیتی و اقتصادی از طریق سست کردن سنتها و اشاعه ارزشهای

^۱ Olson, D. H.